

ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੇ. ਐਸ ਟਿਵਾਣਾ, ਜੇ. ਜੇ.

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, - ਅਪੀਲਕਰਤਾ।

ਬਨਾਮ

ਜਗਨ ਨਾਥ, - ਜਵਾਬਦਾਰ।

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 502 -1984 ਦਾ ਡੀ. ਬੀ. ਏ.

30 ਮਈ 1986 ਈ.

ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ (1974 ਦਾ II)— ਧਾਰਾ 2(d) 2(ia)) (iii)) 190 ਅਤੇ 378— ਭੋਜਨ ਮਿਲਾਵਟ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ (1954 ਦਾ XXXVII)- ਧਾਰਾ 7 ਅਤੇ 16 I (l)(a) (i)- ਭੋਜਨ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟ ਰੋਕੂ ਨਿਯਮ, 1955— ਅੰਤਿਕਾ 'ਬੀ' ਨਿਯਮ ਏ. 11.01.11 — ਵਿਕਰੇਤਾ ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਦੁੱਧ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਾਵਟੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ—ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਰੇਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ —ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪੀਲ - ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ - ਕੀ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਸ ਸਟੈਂਡ ਹੈ - ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਇਹ ਨਾ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਸਮਰੂਪ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਿਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ - ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਭੁੱਲ - ਕੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੈ - ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਕੀ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ -ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ-ਕੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 16 I (l)(a)(i) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੋਣ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ, 1974 ਦੀ ਧਾਰਾ 378 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ ਆਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸਮੀਕਰਨ "ਵਿੱਚ" ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ". ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਕੋਲ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਸ ਸਟੈਂਡ ਹੈ।

(ਪਰਾ ੨)

ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 'ਸ਼ਿਕਾਇਤ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਖੁਰਾਕ ਮਿਲਾਵਟ ਰੋਕੂ ਐਕਟ, 1954 ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਫਾਰਮਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ

State of Punjab and another v. Jagan Nath. (Pritpal Singh, J.)

ਲਈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(d) ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 'ਸ਼ਿਕਾਇਤ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 190 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਉਹ ਤੱਥ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਜੋ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਤੱਥ ਹਨ ਜੋ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਿਤ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਵਟ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਮਿਲਾਵਟੀ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਵੇਚ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(ia)(m) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਆਰਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਵਟ ਰੋਕੂ ਨਿਯਮ, 1955 ਦੇ ਅੰਤਿਕਾ 'ਬੀ' ਦੇ A.11.01.11. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਿਲਾਵਟੀ ਦੁੱਧ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਧ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਸੀ, ਕਿ ਇਸਦਾ ਨਮੂਨਾ ਭੋਜਨ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਮੂਨਾ ਮਿਲਾਵਟੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਐਕਟ ਜਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਮੂਨਾ ਲੈਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਲਈ ਘਾਤਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਭੁੱਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਭੁੱਲ ਸਬੂਤ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸੈਂਪਲ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਧ ਇਕਸਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਚਰਬੀ ਅਤੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਬਾਰੇ ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਸਮਰੂਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਕਰੇਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਨਮੂਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਣ ਦਾ ਤੱਥ ਗਾਇਬ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕਸੂਰਵਾਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੋਸ਼ੀ ਜੇਕਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਦੁੱਧ ਵਿਕਰੇਤਾ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਵਟ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ, ਇਸ ਲਈ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 16(1)(a)(i) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ।

(ਪਾਰਾ 4, 5 ਅਤੇ 6)।

State of Punjab and another v. Jagan Nath. (Pritpal Singh, J.)

ਸ਼. ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਅਪੀਲ ਓ.ਪੀ.ਯਾਇਵਾਲ। ਵਧੀਕ ਮੈਜਿਸਟਰ ਜੱਜ ਸੀ. ਬਠਿੰਡਾ। ਮਿਤੀ 15 ਮਾਰਚ, 1984 ਨੂੰ ਸ਼. ਇਗਬਾਲ ਸਿਨਹਾ ਬਾਇਵਾ, ਪੀ.ਸੀ.ਐਸ. ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਬਠਿੰਡਾ, ਮਿਤੀ 19 ਮਈ, 1983 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਹੁਕਮ: ਬਰੀ।

ਏ.ਜੀ.ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਚ.ਐਸ.

ਅਨੁਪਮ ਗੁਪਤਾ, ਐਡਵੋਕੇਟ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਨਿਰਣਾ

ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਜੇ.

(1) ਇਹ ਬਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦਸ ਰਾਜ ਅਪੀਲਾਂ ਹਨ (ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਾਂ ਨੰ. 502-DBA ਅਤੇ 1984 ਦੀ 672-DBA, 286-DBA, '353-DBA, 414-DBA, 417-DBA, 418-DBA, 422-DBA, 431-DBA , ਅਤੇ 473-ਡੀ.ਬੀ. 1985)। ਇਹਨਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਸਾਂਝਾ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਦੁੱਧ ਵਿਕਰੇਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਵਟੀ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੋਕਥਾਮ ਦੀ ਧਾਰਾ 16 (1)(a)(i) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਫੂਡ ਐਡਲਟਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1954' (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਐਕਟ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਮੂਨਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ, ਸਮਰੂਪ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁੱਧ ਵਿਕਰੇਤਾ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇੱਕਮਾਤਰ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(2) ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਵਕੀਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਵੀ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਇਤਰਾਜ਼ ਦੀ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਖੋਮ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, (1) ਵਿੱਚ ਆਰਾਮ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਕੋਡ ਆਫ਼ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਡ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 378 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ਨ 1898 ਕੋਡ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 417 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਸਨੂੰ 1973 ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 417 ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1), (ਜੋ ਕਿ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 378 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ), ਆਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਪ-ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸਮੀਕਰਨ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ" ਹੈ। ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਦੱਖਿਆ: - /

State of Punjab and another v. Jagan Nath. (Pritpal Singh, J.)

ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ। ਸੈਕਸ਼ਨ 417 ਦਾ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਐਪਲੀਟਿਊਡ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਸਲਾਹ ਨਾਲ 'ਵੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਕਾਲੂ ਅਹੀਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਮਦੇਓ ਰਾਮ (2) ਦੇ ਇੱਕ ਪਹਿਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ: -

“ਸੈਕਸ਼ਨ 272 ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ 1872 ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ

- (1) ਏਆਈਆਰ 1976 sFIT ~
- (2) ਏਆਈਆਰ 1973 ਐਸਸੀ 2145

ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ 1882 ਦੀ ਧਾਰਾ 417 ਅਤੇ ਫਿਰ 1898 ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਜਦੋਂ ਗਰਭਪਾਤ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਨਿਆਂ ਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਦਲਾਖੋਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਾਰਟੀ ਕੋਲ ਅਪੀਲ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੀੜਤ ਧਿਰ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 417, ਸੀ.ਆਰ. ਪੀਸੀ ਨੇ 1955 ਦੇ ਐਕਟ 26 ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਪੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 1955 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਪੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਉਸ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੇਵੇ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ 417(5) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਰੋਕਿਆ

State of Punjab and another v. Jagan Nath. (Pritpal Singh, J.)

ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖ ਕੇ ਅਪੀਲ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਪੀਲ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਅਪੀਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਹੁਣ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਸ ਸਟੈਂਡ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(3) ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾ ਲਈ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਮ ਧਨ (3) ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁੱਧ 'ਚ ਹਲਚਲ

(4) 1983 ਕਰੋੜ ਲਾਅ ਟਾਈਮਜ਼ 100.

ਨਮੂਨਾ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ, (4) ਵਿੱਚ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ:

“ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਮੂਨਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਹਲਚਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੇਸ਼ਗੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਸੀਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇਣਾ ਯੋਗ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।

ਇਹਨਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(5) ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਭਿੰਨਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਕਿਸੇ ਵਿਧਾਨਕ ਲੋੜ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦੇ ਨਿਯਮ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਕਟ ਵਿੱਚ,

State of Punjab and another v. Jagan Nath. (Pritpal Singh, J.)

"ਸ਼ਿਕਾਇਤ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਫਾਰਮਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(d) ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: -

“2(d) 'ਸ਼ਿਕਾਇਤ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿਸੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਜਾਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਕੋਡ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ, ਭਾਵੇਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂ ਅਣਜਾਣ, ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਰਿਪੋਰਟ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ;

* * * * * ◆ £ »

ਕੋਡ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 190(1) (ਏ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਮਦਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ: -

" 190. ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ.-

(1) ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਹਾਈ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਕੋਈ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ

(4) 1984(1) FAC 166.

ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਰਗ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ-

fa) ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜੋ ਅਜਿਹਾ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ;

◆."

ਇਹਨਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ-ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੌਮ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਉਹ ਤੱਥ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿੱਚ, ਇਸ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਵਟ ਦੇ ਜੁਰਮ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਤੱਥ ਹਨ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਮਿਲਾਵਟੀ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਵੇਚ ਸਕਦਾ। ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਿਲਾਵਟ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2(ia)(m) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ: -

◆2(ia) 'ਮਿਲਾਵਟ'—ਭੋਜਨ ਦੀ ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਵਟ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ—
(m) ਜੇਕਰ ਲੇਖ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਜਾਂ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਆਉਂਦੀ

State of Punjab and another v. Jagan Nath. (Pritpal Singh, J.)

ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਤੱਤ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਹਤ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ;

◆,"

ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਵਟ ਰੋਕੂ ਨਿਯਮ, 1955 ਦੇ ਅੰਤਿਕਾ ਬੀ ਦੇ ਨਿਯਮ A.II.01.11 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੱਝ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 6 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੁੱਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਚਰਬੀ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ 9 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਫੈਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਗਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦੀ ਚਰਬੀ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਲੋੜ 4 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਤੇ 8.5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 10 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਨ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਭੋਜਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਸਤੂ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 11 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਤੋਂ ਇਹੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਬਲਿਕ ਐਨਾਲਿਸਟ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਥਾਨਕ ਸਿਹਤ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਨਮੂਨਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਤੇ ਮਿਲਾਵਟ ਵਾਲਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 16 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਕਰੇਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਿਲਾਵਟੀ ਰੇਟ ਵਾਲੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਧ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸੈਂਪਲ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਮੂਨਾ ਮਿਲਾਵਟੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਐਕਟ ਜਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਮੂਨਾ ਲੈਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨਕ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਲਈ ਘਾਤਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਜਿਹੀ ਭੁੱਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(5) ਹਾਲਾਂਕਿ, ਫੋਟ ਸਬੂਤ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਲਈ ਹੁਣ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਧ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵੀ ਇਕਸਾਰ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਨਗਰ ਨਿਗਮ, ਬੜੌਦਾ, ਬਨਾਮ ਮਦਨਲਾਲ ਰਾਮਲਾਲ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, (5) ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ

State of Punjab and another v. Jagan Nath. (Pritpal Singh, J.)

ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ: -

“ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਹਾਂ ਕਿ ਦਹੀਂ ਸਮੇਤ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਚਰਬੀ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਸੈਟਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਹੀਂ, ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਤੰਬੂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਮਰੂਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਧੀਨ ਭੋਜਨ ਦੇ ਲੇਖ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੇ।”

ਰਾਮ ਧਨ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਧ ਦੇ ਉੱਪਰ ਕਰੀਮ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਨਮੂਨਾ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਿਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਏ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਸਿੰਗਲ ਬੈਚ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਏ.ਸੀ. ਅਗਰਵਾਲ ਅਤੇ ਆਰ.ਐਨ.ਸ਼ਰਮਾ, ਚੌਥਾ ਐਡੀਸ਼ਨ, 1961 ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ "ਏ ਲੈਬਾਰਟਰੀ ਮੈਨੂਅਲ ਆਫ ਮਿਲਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ" ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਹੀ ਨਮੂਨੇ ਲੈਣ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਦੁੱਧ. ਇਹ ਗਾਈਡ ਲਾਈਨਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ: -

“ਆਮ ਸੈਂਪਲਿੰਗ: ਦੁੱਧ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਾਵਧਾਨ ਅਤੇ ਸਹੀ ਨਮੂਨਾ ਲੈਣਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਪਰੀਕਰਣ ਦੁਆਰਾ ਵਧੇਰੇ ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ

(6) ਏਆਈਆਰ 1983 ਐਸਸੀ 176.

ਟੈਸਟ. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਮੂਨਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਇਕਸਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਦੁੱਧ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਮੂਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ. ਦੁੱਧ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਰਬੀ ਦਾ ਵੱਖ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਅਧੂਰਾ ਰਿੜਕਣਾ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਉਣ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਡੱਬਾ ਵੱਡਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਲੰਬੇ ਹੈਂਡਲ ਐਂਡ ਡਿਪਰ ਨਾਲ ਹਿਲਾ ਕੇ, ਜਾਂ ਇੱਕ ਭਾਂਡੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਡੋਲ੍ਹ ਕੇ ਜਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹਿਲਾ ਕੇ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸੈਂਪਲ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਧ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ

State of Punjab and another v. Jagan Nath. (Pritpal Singh, J.)

ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਚਰਬੀ ਅਤੇ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਦੁੱਧ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਹੀ ਨਮੂਨਾ ਸਿਰਫ ਉਸ ਦੁੱਧ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਹਿਲਾ ਕੇ ਇਕਸਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਮਰੂਪ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਦੁੱਧ ਵਿਕਰੇਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਨਮੂਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਸਮਰੂਪ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਤੰਬੂਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਘੋਲਣ ਦਾ ਤੱਥ ਗਾਇਬ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ।

(7) ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾ ਇੱਕ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਤੋਂ ਕੱਢੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸੰਜੀਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਜਿਹੀ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦੋਸ਼ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੇਸ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੁੱਲਾਂ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ - ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲੇਗਾ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਲਈ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਸਬੂਤ, ਜੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੋਚਣ ਲਈ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਲਈ ਇਹ ਭੁੱਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਘਾਤਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਦਾਲਤ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲੈਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਂ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਤਰਕ ਨਾਲ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਤੱਥ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਇਹ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ' ਤੇ ਅਟੁੱਟ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਕਰੇ। ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਭੁੱਲ ਦੀ ਰੰਜ਼ਨੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਬੂਤ ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸੋਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਐਮ ਆਈਕੇ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੱਥ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ

State of Punjab and another v. Jagan Nath. (Pritpal Singh, J.)

ਲਿਆ ਗਿਆ ਝਲਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕਸੂਰਵਾਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੁੱਧ ਵਿਕਰੇਤਾ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਵਟ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਸਬੂਤ।

(8) ਉਪਰੋਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਤੇ, ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦੇ ਸਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਲਾਭ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੇ.ਐਸ. ਟਿਵਾਣਾ, ਜੇ-ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਐਚ.ਐਸ. ਬੀ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਡੋਲਮਿਨ

ਡੀ. ਐਸ. ਤਿਵਾਤੀਆ ਅਤੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਜੇ. ਜੇ.
ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੂਫਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ, - ਪਟੀਸ਼ਨਰ
ਬਨਾਮ

ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ; - ਜਵਾਬਦਾਰ।
ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 2939 .

30 ਮਈ 1986 ਈ.

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1950— ਆਰਟੀਕਲ 16— ਸਰਕਾਰੀ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਐਡਹਾਕ ਆਧਾਰ ' ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ - ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਪੱਤਰ ਜੋ ਨਿਯਮਤ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ -- ਐਡਹਾਕ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ।